

УДК 336.221

Матвійчук Л.О.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи
Блинда А.М.
Хмельницький національний університет

АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ В ПОДАТКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ДИСБАЛАНСУ УКРАЇНИ

Matviichuk L.O.,
cand. sc. (econ.), assistant professor the
department of finance and banking
Blynda A.M.,
Khmelnitsky National University

COUNTER CRISIS MEASURES IN THE SPHERE OF TAXATION THROUGH THE PRISM OF SOCIAL AND ECONOMIC IMBALANCES OF UKRAINE

Постановка проблеми. Система оподаткування виступає вагомою складовою фінансової системи і дієвим механізмом реалізації економічної політики держави, оскільки податкові надходження є основним джерелом формування централізованих фондів грошових коштів, виступають матеріальною базою функціонування держави, використовуються нею для забезпечення своїх функцій.

В сучасних умовах господарювання складна економічна ситуація, що склалася в Україні спричинена неефективним господарським механізмом, значним дефіцитом державного бюджету, а в результаті надмірним нарощуванням державного боргу та збільшенням соціальних проблем при низьких показниках росту ВВП. Все це загострює фінансово-економічну кризу і породжує необхідність впровадження реформувальних заходів в економіці, зокрема в податковій політиці, яка є одним з найважливіших важелів державного регулювання економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам оподаткування присвячені праці таких науковців, як А. А. Буковецький, Л. М. Демиденко, І. О. Луніна, Л. П. Сідельникова [7]. Дослідження проблем реформування як методу антикризового регулювання економіки здійснювали як закордонні, так і вітчизняні вчені-економісти: С. Сташек, А. Сухоруков, Л. Матросова, В. Богомолів [1]. Разом з тим, у зв'язку із змінами нормативно-законодавчої бази та посилення кризових явищ в економіці країни питання антикризового податкового регулювання потребує подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення податкових важелів в антикризовому регулюванні, здійснення їх аналізу, як методу для стабілізації економіки та створення передумов економічного зростання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні наша держава переживає складну соціально-економічну кризу, що зумовлена як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. До останніх слід віднести – некомпетентність влади, гіпертрофоване прагнення до особистого збагачення осіб, які мали доступ до національних багатств, криміналізація економічної сфери, недосконалість реформаційних процесів та інше.

Багатомірність сучасної кризи в Україні також пояснюється диспропорціями у функціонуванні національної економіки, загостренням довготермінових системних протиріч: компенсацією надлишкового споживчого попиту стійким негативним сальдо торговельного балансу; залежністю низько технологічного експорту від кон'юнктури світового ринку; неефективністю фінансової системи та зростанням зовнішнього боргу [4, с. 536].

Важливим комплексом заходів щодо подолання економічної кризи є впровадження виваженої антикризової політики держави, яку можна визначити як сукупність заходів організаційно-правового, інституціонального, економічного характеру впливу, спрямованих

на регулювання коливань економічної активності у суспільстві в періоди передкризового стану, стабілізацію та згладжування негативного впливу кризи, зменшення її руйнівних наслідків, а також вжиття превентивних заходів у періоди економічного зростання з метою запобігання перегріву економіки [2, с. 200].

Одним з головних важелів здійснення антикризової політики держави виступають податки, оскільки вони дають змогу залучити кошти для реалізації антикризових програм та сприяють реалізації функцій держави, зокрема функції забезпечення економічного розвитку й пом'якшення циклічних коливань.

Антикризове податкове регулювання економіки – це свідоме, активне й цілеспрямоване використання існуючої незалежно від волі суб'єктів управління регулювальної функції податків задля запобігання або зменшення глибини економічних криз, стабілізації господарської кон'юнктури, збільшення темпів економічного зростання [9, с. 62].

Антикризове податкове регулювання економіки повинно ґрунтуватися на наукових засадах і принципах (рис. 1).

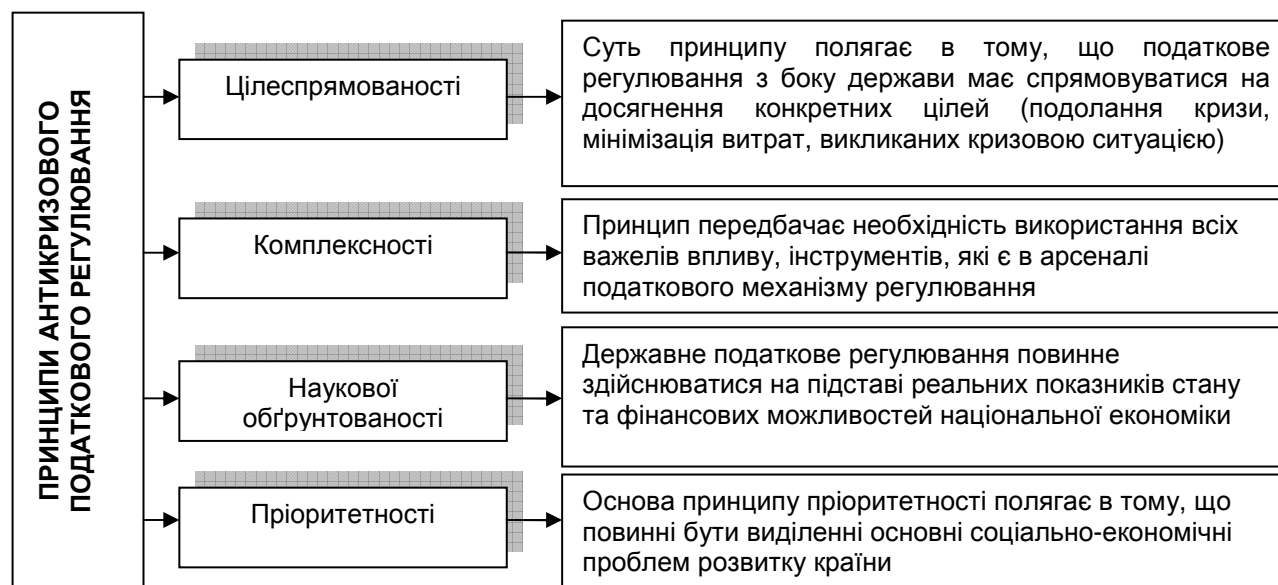

Рис. 1. Принципи антикризового податкового регулювання

Джерело: складено авторами на основі [6, с. 43; 8, с. 64]

Державне антикризове податкове регулювання має ґрунтуватись на безперервному моніторингу та аналізі показників економічної ситуації й коригуванні впливу держави на соціально-економічні процеси залежно від характеру економічного руху.

Для стабілізації фінансового стану та забезпечення передумов економічного розвитку країни 27.03.2014 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні». Серед всіх антикризових заходів, зазначених в законі, основну частку становлять заходи податкового регулювання [3].

Закон передбачає внесення зміни до Податкового кодексу України, запровадження яких, як зазначається у Пояснювальній записці до закону, «обумовлене необхідністю збільшення надходжень до бюджету та удосконалення окремих положень Податкового кодексу України, а також необхідністю реалізації заходів щодо економічного та раціонального використання державних коштів, недопущення втрат бюджету, та забезпечення соціальної підтримки громадян, виходячи з фінансових можливостей держави» [5].

Вдосконалення норм Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України має на меті створення умов для збільшення надходжень до бюджету та покращення адміністрування податків.

Основними антикризовими заходами податкової політики, які встановлюються даним законом, є [3]:

- запроваджується на постійній основі застосування основної ставки податку на прибуток підприємств на рівні 18 відсотків та податку на додану вартість на рівні 20 відсотків;
- збільшуються ставки плати за користування надрами: на газовий конденсат підвищено до 42%, на нафту залишили попередньому рівні 39%;
- розширяється коло платників за збором у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ;
- збільшуються у 2 рази ставки оподаткування за збором за користування радіочастотним ресурсом України;
- збільшуються в 2 рази ставки на нові автомобілі та мотоцикли з об'ємом двигуна більше 0,5 л; встановлюються ставки акцизного податку на мотоцикли об'ємом двигуна до 0,5 л на рівні 0,06 євро за 1 куб. см. та підвищуються у 2 рази ставки акцизного податку на автомобільні кузови;
- скасовується відшкодування ПДВ для експортерів зернових не з 1 січня 2014 р., як пропонувалося раніше, а з 1 жовтня 2014 р. (тобто тільки з нового врожаю). Однак сільгоспвиробники не обкладаються ПДВ, а залишаються на спеціальному режимі оподаткування;
- запровадити оподаткування ПДВ за ставкою 7% на операції з постачання лікарських засобів та виробів медичного призначення (імпорт та постачання виробником);
- впроваджується оподаткування в 15% (17%) пенсійних виплат, якщо їх розмір перевищує 10 тис. гривень з суми перевищення;
- зменшується неоподатковуваний імпорт товарів, що переміщуються в міжнародних поштових відправленнях, з 300 до 150 євро;
- введено збір на обов'язкове державне пенсійне страхування за ставкою 0,5% при здійсненні операцій з купівлі юридичними і фізичними особами іноземної валюти в безготівковій та/або готівковій формі;
- визначає базу оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, загальну площу об'єкта житлової нерухомості, замість житлової.

Також встановлено прогресивну шкалу оподаткування податком на доходи фізичних осіб за ставками 15%, 17%, 20, 25%, 30% для всіх доходів, включаючи, зокрема, дивіденди, відсотки, роялті, інвестиційний прибуток, із запровадженням обов'язку для платника податку здійснити за результатами року перерахунок нарахованого (утриманого) податку.

Крім того, збільшуються ставки акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби на 25%, пиво – на 42,5%. У поточному році були підняті ставки акцизного податку на спирт етиловий та алкогольні напої на 14%, на тютюнові вироби – на 6,5%, в той час як на пиво ставки не підвищувалися. Таким чином, в результаті підвищення, зазначеного в законі, сукупне підвищення ставок на спирт та алкогольні напої у 2014 році становитиме 39%, на тютюнові вироби – 31,5%, на пиво – 42,5%.

Виходячи з вищенаведеного, можна зазначити, що органи податкового регулювання в контексті здійснення антикризової політики мають орієнтуватися не на забезпечення максимального збору податків, а на задіяння стимулюючих інструментів, які здатні спричинити розширення бази оподаткування у перспективі та пом'якшити вплив кризових явищ на фінансовий стан платників.

Висновки з даного дослідження. Незважаючи на неоднозначні оцінки, прийняття вкрай потрібних для країни законів дозволить збільшити дохідну частину державного бюджету, сприятиме стабілізації економічної ситуації в країні шляхом зменшення навантаження на видаткову частину бюджету. Також дасть можливість забезпечувати своєчасні розрахунки із господарюючими суб'єктами, що сприятиме фінансовій стабілізації та економічному зростанню, погашенню заборгованості із заробітної плати, накопиченої у минулих роках. Однак, необхідно і далі продовжувати реформаційні дії, які будуть сприяти поживленню підприємницької активності та залученню інвестицій в економіку країни.

Література

1. Богомолів В.А. Антикризисное регулирование экономики. Теория и практика : учеб. пособие для вузов / В. А. Богомолів, А. В. Богомоліва. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 271 с.

2. Борисова С.Є. Заходи державного регулювання по виходу з кризи національних економічних систем / С.Є. Борисова // Вісн. Донец. ун-ту. – 2011. – № 1. – С. 200-203.
3. Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27.03.2014 № 1166-VII / Верховна Рада України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
4. Летуча О.В. Природа економічної кризи в Україні: перебіг та механізм подолання наслідків / О.В. Летуча // Європейський вектор економічного розвитку. – 2012. – № 2(13). – С. 534-539.
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» / Верховна Рада України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
6. Прокопенко Н.С. Методологічні аспекти формування податкової системи України / Н. С. Прокопенко. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2009.– 90 с.
7. Сідельникова Л.П. Податкова система : навч. посібник / Л. П. Сідельникова, Н.М. Костіна. – 2-ге видання, перероблене і доповнене. – Київ: Ліра-К, 2013. – 604 с.
8. Сітшаєва Л.З. Принципи антикризового податкового регулювання економіки / Л. З. Сітшаєва // Матеріали сьомої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 20-22 вересня 2010 року «Сучасний соціокультурний простір 2010». – Київ : ТОВ ТК «Меганом», 2010. – Ч. 1. – С. 63-66.
9. Філатова О. Податкові механізми і важелі антикризової політики держави: концептуальні підходи / О. Філатова // Економіка. – 2011. – № 3 (110). – С. 61-63.

References

1. Bogomolov, V.A. and Bogomolova, A.V. (2003), *Antikrizisnoe regulirovanie ekonomiki. Teorija i praktika* [Counter Crisis Economic Regulation : Theory and Practice], tutorial, UNITI-DANA, Moscow, Russia, 271 p.
2. Borysova, S.E. (2011), “Counter crisis state regulation measures for national economic systems”, *Visn. Donec.un-tu*, no. 1, pp. 200-203.
3. Law of Ukraine “About prevention of financial crises and creating preconditions for economic development in Ukraine” from 27.03.2014 № 1166-VII, Verhovna Rada Ukrainy, available at: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
4. Letucha, O.V. (2012), “The nature of economic crisis in ukraine : retrospective and its overcoming mechanisms”, *Yevropeiskyi vektor ekonomichnoho rozvytku*, no. 2(13), pp. 534-539.
5. Explanatory Note for the Law of Ukraine “ About prevention of financial crises and creating preconditions for economic development in Ukraine”, Verhovna Rada Ukrainy, available at: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
6. Prokopenko, N.S. (2009), *Metodolohichni aspekty formuvannia podatkovoi systemy Ukrainy* [Methodological aspects of defining taxation policy of Uraine], In-t ahrarnoi ekonomiky, Kyiv, Ukraine, 90 p.
7. Sidelnykova, L.P. and Kostina, N.M. (2013), *Podatkova systema* [Taxation System], tutorial, 2nd Edition, updated, Lira-K, Kyiv, Ukraine, 604 p.
8. Sitshaieva, L.Z. (2010), “Principles of Counter Crisis Tax Regulation”, Materialy 7 vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. 20-22 veresnja 2010 roku «Suchasnyi sociokulturnyi prostir 2010», TOV TK «Meganom», Kyiv, Ukraine, part 1, pp. 63-66.
9. Filatova, O. (2011), “Taxation mechanisms and leverages of counter crisis state policy : conceptual aspects”, *Ekonomika*, no. 3 (110), pp. 61-63.